

Shrnutí

Populace seniorů je vystavena celé řadě rizik. Častěji trpí různými nemocemi, je náchylnější k úrazu, zejména v domácím prostředí, je citelněji ohrožena chudobou a existuje u ní vyšší pravděpodobnost stát se obětí trestného činu. Právě na této populaci se epidemie Covidu-19 podepsala nejvýrazněji. Současně je si však dobré uvědomit, že navzdory těmto rizikům žije mnoho seniorů plnohodnotným aktivním životem. Tito lidé jsou stále aktivní na pracovním trhu, sportují, vzdělávají se a využívají moderní informační a komunikační technologie.

I přes zhoršené úmrtnostní podmínky v důsledku epidemie nového onemocnění Covid-19 v roce 2020 počet seniorů ve věku 65 a více let dále rostl a zvýšil se i jejich podíl v celé populaci. V roce 2020 bylo v populaci téměř 2 200 tisíc osob ve věku 65 a více let a jejich podíl představoval 20 %.

Mezi seniory pravidelně převažují ženy nad muži, nicméně jejich převaha se již od počátku 90. let 20. století v čase mírně snižuje. Na konci roku 2020 bylo mezi 65 a víceletými seniory přibližně 58 % žen a 42 % mužů.

V roce 2019 dosáhl průměrný čistý peněžní příjem domácnosti na osobu částky cca 210 tisíc Kč, medián příjmů činil 193 tisíc Kč. Oproti roku 2018 vzrostl průměr meziročně o 14 700 Kč, což představuje nominální nárůst o 7,5 %, reálně pak o 4,7 %.

Hrubé příjmy domácností jednotlivců starších 65 let tvoří převážně důchody. V posledních letech ovšem přibývá domácností pracujících důchodců. U domácností s pracujícím důchodcem tvoří důchody pouze 26 % příjmů, převažuje příjem ze závislé činnosti (52 %). Na třetím místě jsou příjmy z podnikání (17 %).

V roce 2020 dosáhla míra ohrožení příjmovou chudobou hodnoty 9,5 % a týkala se asi 990 tisíc obyvatel České republiky. Ve skupině seniorů starších 65 let představoval podíl osob s příjmem pod hranicí chudoby 14,7 %. Domácností ohrožených příjmovou chudobou bylo v roce 2020 mezi jednotlivci nad 65 let necelých 38 %, přitom před pěti lety, v roce 2015, to bylo pouze 18 %.

Náklady spojené s bydlením bývají pro domácnosti nejvýraznější položkou rodinného rozpočtu. Za rok 2020 činily průměrné měsíční výdaje domácností za bydlení necelých 6 tisíc Kč. Nejmenší částku na bydlení měsíčně (4 566 Kč) vynaložily domácnosti jednotlivců starších 65 let.

V roce 2020 vydala průměrně osoba v domácnosti za potraviny a nealkoholické nápoje celkem 30 985 Kč (2 582 Kč měsíčně), přičemž celkové spotřební výdaje činily průměrně 149 810 Kč (12 484 Kč za měsíc). Domácnosti důchodců bez pracujících členů vydaly za potraviny ještě o něco více, přesně 34 950 Kč (2 913 Kč měsíčně), což činí 23,4 % všech spotřebních výdajů. Větší položkou bylo jen bydlení, voda, energie a paliva (30,7 %).

Kvůli nemoci nebo zdravotním problémům pociťovalo 17 % seniorů vážné omezení v činnostech, které lidé obvykle dělají (tedy při péči o domácnost, sebeobsluze, volnočasových aktivitách, případně vykonávání práce apod.). Dalších 44 % se cítilo rovněž omezeno, ale ne vážně.

Více než pětina seniorů byla v roce 2019 (alespoň na jednu noc) hospitalizována. S věkem podíl osob s hospitalizací narůstá. Zatímco z mladších seniorů (65–74 let) se hospitalizace v posledním roce týkala 17 %, mezi staršími seniory (75+) pobyt v nemocnici alespoň na jednu noc neminul více než čtvrtinu osob (28 %).

Léky na předpis v roce 2019 užívalo 89 % seniorů, což je o poznání více, než u lidí mladších 65 let, kde podíl činil 39 %.

Celkem 14 % seniorů mělo v posledních 12 měsících nějaký úraz či nehodu, ať už se jednalo o zranění vzniklé následkem dopravní nehody, nehody doma, či při trávení volného času venku. Zdaleka nejčastěji se jednalo o nehodu v domácím prostředí.

Zatímco v roce 2014 v Česku pravidelně sportoval každý desátý senior, v roce 2019 to byl již každý osmý. S přibývajícím věkem a s tím spojeným úbytkem sil podíl sportujících seniorů přirozeně klesá. Zajímavé je však srovnání „zapálených sportovců“ ve věku mezi 65 a 74 lety s celkovou populací. Více než čtyři hodiny týdně sportuje každý čtvrtý aktivně sportující senior v této věkové kategorii. Mezi všemi aktivně sportujícími osobami staršími 15 let se však sportu věnuje více než 4 hodiny týdně pouze každý pátý.

V průběhu roku 2020 zemřelo téměř 129,3 tisíce obyvatel Česka, v seniorském věku 65 a více let bylo 84,5 % z nich, absolutně 109,2 tisíce, nejvíce v historii ČR. V letech 2011–2019 se přitom tento údaj pohyboval v rozmezí 82,3 až 93,2 tisíce s mírně rostoucí tendencí. Ve srovnání s rokem 2019 stoupl počet zemřelých ve věku 65 a více let v roce 2020 o 16,1 tisíce (o 17 %). Stárnutí populace se však na tomto navýšení podílelo jen z malé části (na vrub zvýšeného počtu seniorů v populaci lze připsat zhruba 2tisícový růst zemřelých), hlavní příčinou vysokého počtu zemřelých byly zhoršené úmrtnostní podmínky v době epidemie Covidu-19.

V pohledu příčin smrti byla nejčastější chronická ischemická choroba srdeční, na kterou v roce 2020 zemřelo 17 955 osob ve věku 65 a více let (16,4 % ze seniorské populace zemřelých). Na druhou příčku žebříčku nejčastějších příčin smrti se mezi seniory (stejně jako v celé populaci) dostal v roce 2020 Covid-19, kterému podleho 9 676 (8,9 % zemřelých) osob 65letých a starších. Na cévní nemoci mozku na třetím místě zemřelo 6 907 seniorů (6,3 %) a přes pětiprocentní zastoupení na příčinách úmrtí se dostalo ještě srdečnímu selhání na čtvrtém místě se 6 116 zemřelými seniory (5,6 %).

Největší část výdajů zdravotních pojišťoven vydaných na léčbu seniorů putovala na léčbu nemocí oběhové soustavy (19,6 mld. Kč). Osoby starší 65 let tak spotřebovaly bezmála sedm desetin z celkových výdajů pojišťoven na léčbu těchto onemocnění.

Od roku 2010 počet pracujících seniorů soustavně rostl až do roku 2018. Od roku 2019 se jejich podíl na celkové zaměstnanosti prakticky stabilizoval a absolutní počet se snížil minimálně.

Podíl pracujících 60 a víceletých na celkové zaměstnanosti dosáhl v roce 2020 8,8 %. Podíl seniorů na celkové zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích se výrazně lišil. Vysoké zastoupení pracujících seniorů je v početně výrazné skupině profesní, vědecké a technické činnosti, v administrativních a podpůrných činnostech, vzdělávání, v odvětví zdravotnictví a sociální péče, a v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech. V uvedených odvětvích jsou často zaměstnávány osoby s vysokoškolským vzděláním.

Podle údajů České správy sociálního zabezpečení pobíralo v Česku ke konci roku 2020 některý z důchodů 2 881,4 tisíce osob, což odpovídá 26,9 % populace. Přes 2 400 tisíc osob pobíralo důchod starobní.

Mezi starobními důchodci převažují ženy, z deseti osob pobírajících v roce 2020 starobní důchod bylo šest žen. Tři čtvrtiny starobních důchodců pobíraly starobní důchod samostatně a zbylá jedna čtvrtina starobní důchod pobírala v kombinaci s vdovským či vdoveckým důchodem.

V prosinci roku 2020 pobíralo v Česku celkem 263 tisíc seniorů příspěvek na péči. V přepočtu na populaci mělo přiznaný nárok na tuto dávku celkem 10 % seniorů ve věku 60 a více let.

Od roku 2017 jsou senioři podle zákona o obětech trestných činů považováni za „zvlášť zranitelné oběti“. V roce 2020 tvořili senioři 9,8 % z celkového počtu obětí trestné činnosti v České republice (2,3 tisíce seniorů z 23,1 tisíce obětí celkem).

V případě nejtěžšího zločinu *vraždy* tvořili senioři v minulém roce 8,7 % všech obětí. Policie evidovala 14 obětí ve věku 65 let a více, šlo o 9 žen a 5 mužů. Jde o nejmenší počet za posledních 10 let, nejvíce zavražděných seniorů bylo v roce 2012 (29 osob).

Technologií, kterou si osvojili již téměř všichni senioři, je mobilní telefon. V roce 2021 ho používalo 96 % osob starších 65 let.

Mezi muži v seniorském věku nalezneme významně více takových, kteří používají internet, než mezi ženami. Konkrétně mezi muži seniory používá internet 47 % a mezi seniorkami je to pouze 39 %.

Senioři používají internet nejčastěji ke čtení zpravodajství (39 % seniorů), zasílání e-mailů (37 %), vyhledávání informací o zdraví (35 %) a vyhledávání informací o zboží či službách (34 %).